

ISO 22005 มาตรฐานการสอบกลับได้ ของห่วงโซ่อาหาร และอาหารสัตว์

กิตติพงษ์ จิระสวัสดิ์
kitjirawas@gmail.com

ระบบการสอบกลับได้ หรือ Traceability System ถือเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญอย่างมากสำหรับองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในห่วงโซ่อาหาร และอาหารสัตว์ โดยหลายๆ องค์กรจะถูกกำหนดโดยลูกค้าที่จะต้องมีการปฏิบัติตามให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ทั้งนี้รายละเอียด และความซับซ้อนของระบบการสอบกลับได้ของแต่ละองค์กรก็จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของผลิตภัณฑ์ และวัตถุประสงค์ที่ต้องการ รวมไปถึงข้อกำหนด และความคาดหวังของลูกค้า ดังนั้น การจัดทำระบบการสอบกลับได้เพื่อมาใช้งานจะขึ้นอยู่กับ

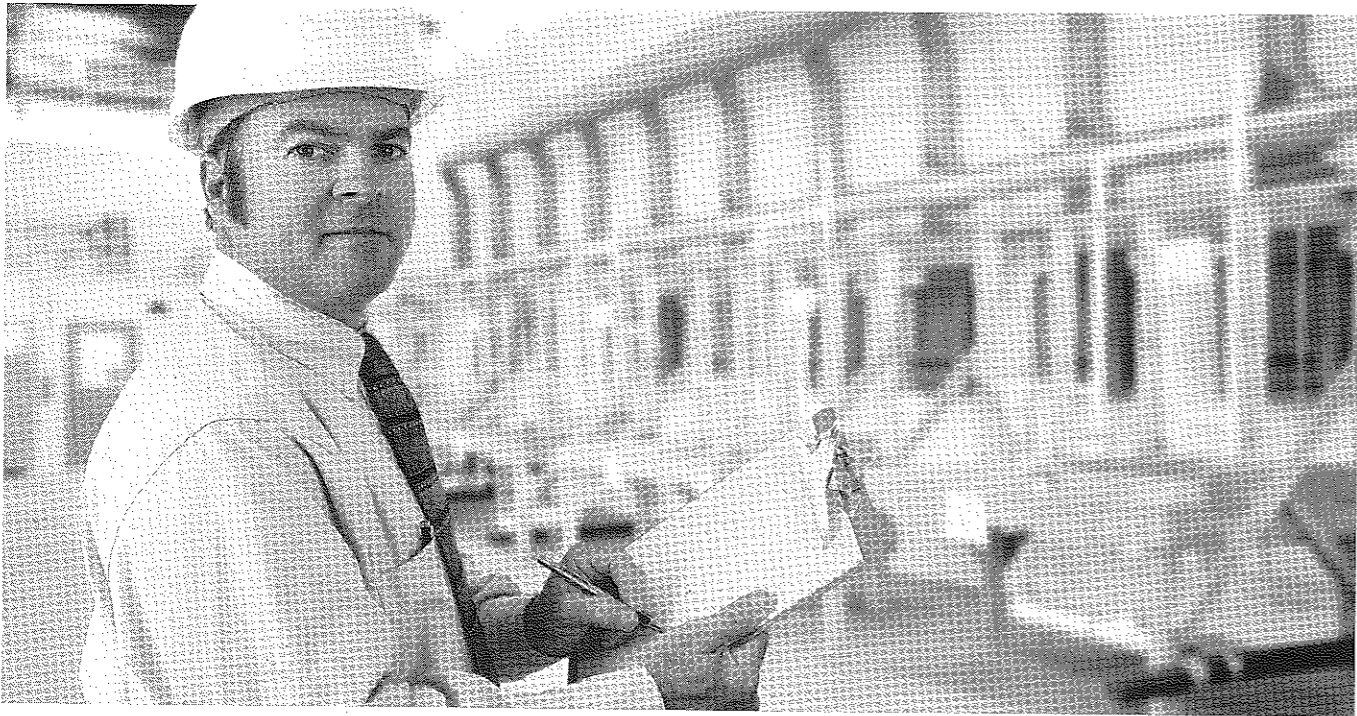
- ๑ ข้อจำกัดทางด้านเทคนิคขององค์กร และผลิตภัณฑ์ เช่น ลักษณะของวัตถุดิบ ขนาดของรุ่นการผลิต ขั้นตอนการปฏิบัติงานในการจัดเก็บและการขนส่ง วิธีการแปรรูปและการบรรจุ
- ๒ ต้นทุนและประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำระบบดังกล่าวมาใช้

ทั้งนี้ทาง ISO (International Organization for Standardization) ซึ่งเป็นหน่วยงานสากลที่รับผิดชอบในการจัดทำ และดูแลมาตรฐานต่างๆ ได้มีการจัดทำมาตรฐานสำหรับระบบการสอบกลับได้

ของห่วงโซ่อาหาร เรียกว่า ISO 22005 (Traceability in the feed and food chain – General principles and basic requirements for system design and implementation) โดยมีการประกาศใช้ครั้งแรกในเดือนกรกฎาคม ปี 2007

มาตรฐานสากลนี้จะระบุถึงหลักการพื้นฐาน และข้อกำหนดพื้นฐานเฉพาะ สำหรับการออกแบบ และการดำเนินการระบบการสอบกลับได้ขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารและอาหารสัตว์

1. **หลักการพื้นฐาน และวัตถุประสงค์** ระบบการสอบกลับได้ ที่จัดทำขึ้น จะต้องแสดงให้เห็นได้ถึงประวัติของผลิตภัณฑ์ รวมถึงสถานที่ของผลิตภัณฑ์ในแต่ละห่วงโซ่อาหารและอาหารสัตว์ โดยข้อมูลต่างๆ เหล่านี้จะช่วยองค์กรในการค้นหาสาเหตุของความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนด และสามารถเรียกคืนผลิตภัณฑ์ออกจากตลาดได้ รวมถึงยังช่วยในการปรับปรุงการใช้งานและความน่าเชื่อถือของสารสนเทศ ความมีประสิทธิภาพ และผลผลิตขององค์กรได้ ทั้งนี้ระบบการสอบกลับได้ ควรจะ

- สามารถทวนสอบถึงความถูกต้องได้
 - นำไปใช้ได้อย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน
 - มุ่งเน้นที่ผลลัพธ์
 - มีประสิทธิภาพด้านต้นทุน
 - สามารถนำไปปฏิบัติได้
 - สอดคล้องตามข้อกำหนด หรือนโยบายที่เกี่ยวข้อง
 - สอดคล้องตามข้อกำหนดของความถูกต้อง
- ในการพัฒนาระบบการสอบกลับได้ของห้องโซอาหาร และอาหารสัตว์ จะต้องมีการระบุถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยจะพิจารณาจากหลักการพื้นฐานที่ได้กล่าวไปแล้ว ตัวอย่างเช่น
- สนับสนุนต่อวัตถุประสงค์ด้านความปลอดภัย และคุณภาพของอาหาร
 - ตอบสนองต่อข้อกำหนดเฉพาะของลูกค้า
 - พิจารณาถึงประวัติหรือแหล่งกำเนิดของผลิตภัณฑ์
 - ช่วยในการเรียกคืนสินค้ากลับมายังองค์กร
 - ระบุถึงองค์การที่รับผิดชอบในห้องโซอาหารและอาหารสัตว์
 - ช่วยในการทวนสอบความถูกต้องของข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์
 - สื่อสารสารสนเทศไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้บริโภคที่เกี่ยวข้อง
 - สอดคล้องตามข้อกำหนด กฎระเบียบหรือนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ หรือระดับระหว่างประเทศ
 - ช่วยปรับปรุงความมีประสิทธิภาพ ผลผลิต และความสามารถในการทำกำไรขององค์กร
2. การออกแบบระบบการสอบกลับได้ การออกแบบระบบ

การสอบกลับได้ จะต้องคำนึงถึงความสมดุลกันของความต้องการที่แตกต่างกัน ความเป็นไปได้ทางเทคนิค และต้นทุนที่เกิดขึ้นที่ยอมรับได้ รวมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการด้วย ดังนั้น ระบบการสอบกลับได้ จะต้องประกอบด้วย

1. วัตถุประสงค์
2. กฎระเบียบและนโยบายที่เกี่ยวกับการสอบกลับได้
3. ผลิตภัณฑ์และส่วนผสม
4. ตำแหน่งในห้องโซอาหารและอาหารสัตว์
5. การไหลของวัสดุ
6. ข้อกำหนดด้านข้อมูลสารสนเทศ
7. ขั้นตอนการปฏิบัติงาน
8. เอกสาร
9. การประสานงานในห้องโซอาหารและอาหารสัตว์

ในการดำเนินการ องค์กรจะต้องพิจารณาถึงตำแหน่งขององค์กรในห้องโซอาหาร โดยจะต้องระบุอย่างชัดเจนว่าใครเป็นผู้ส่งมอบ และลูกค้าขององค์กร รวมถึงให้กำหนดรูปแบบการไหลของวัสดุภายในการควบคุมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของระบบการสอบกลับได้ขององค์กร หลังจากนั้น ทำการกำหนดข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นทั้งที่รวบรวมมาจากผู้ส่งมอบเกี่ยวกับประวัติของผลิตภัณฑ์และกระบวนการ และที่จัดเตรียมไว้ให้กับลูกค้า หรือให้กับผู้ส่งมอบ โดยองค์กรควรจะมีการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ระบุถึง

1. ความหมายของผลิตภัณฑ์
2. นิยามและการระบุอนุกรมการผลิต
3. เอกสารเกี่ยวกับผังการไหลของวัตถุดิบ และข้อมูลสารสนเทศ รวมถึงสื่อที่ใช้ในการจัดเก็บบันทึก

4. ขั้นตอนการดำเนินการในการจัดการข้อมูล และบันทึก
5. ขั้นตอนการยกเลิกข้อมูลสารสนเทศ

ทั้งนี้ขั้นตอนการปฏิบัติงานในการจัดการสารสนเทศของการสอบกลับได้ จะครอบคลุมไปถึงสื่อที่นำมาใช้ในการเชื่อมโยงการสอบกลับได้ รวมถึงบันทึกการไหลของสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับวัสดุและผลิตภัณฑ์ ยังต้องมีการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดการกับความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดในระบบการสอบกลับได้ ทั้งการแก้ไข (correction) และการปฏิบัติการแก้ไข (corrective action) ด้วย

นอกจากนี้องค์กรจะต้องมีการจัดทำเอกสารที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของระบบ โดยเอกสารที่เหมาะสมอย่างน้อย ควรจะประกอบด้วย

- คำอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ ในห้องโซอาหาร
- คำอธิบายเกี่ยวกับหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการข้อมูลการสอบกลับได้
- เอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือบันทึกของกิจกรรมการสอบกลับได้ และกระบวนการผลิต รวมถึงผลลัพธ์ของการทวนสอบความถูกต้อง และการตรวจประเมินผลการสอบกลับได้
- เอกสารที่ระบุถึงการดำเนินการในการจัดการกับความไม่สอดคล้องตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับระบบการสอบกลับได้
- ระยะเวลาในการจัดเก็บเอกสาร

ในกรณีที่องค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการสอบกลับได้ขององค์กรอื่น จะต้องมีการประสานงานกันในส่วนขององค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบด้วย โดยการเชื่อมโยงกันจะต้องมีการระบุทั้งแหล่งที่มาของหน้า และผู้รับในลำดับถัดไป

3. การนำไปปฏิบัติ องค์กรจะต้องแสดงถึงความมุ่งมั่นขององค์กร ในการนำระบบการสอบกลับได้ของผลิตภัณฑ์ไปปฏิบัติ โดยมีการกำหนดและมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบไว้อย่างชัดเจน รวมถึงการจัดให้มีทรัพยากรอย่างเพียงพอ โดยขั้นตอนต่าง ๆ จะประกอบด้วย

➢ การจัดทำแผนการสอบกลับได้ (traceability plan) ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารจัดการขององค์กร โดยแผนการสอบกลับได้ จะครอบคลุมไปถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

➢ การกำหนด และสื่อสารเกี่ยวกับภารกิจ และหน้าที่ความรับผิดชอบของบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

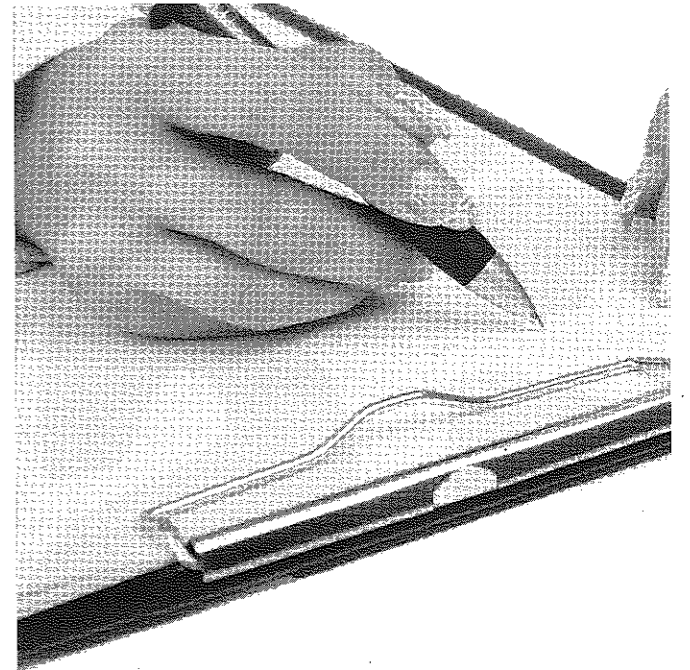
➢ การฝึกอบรมให้กับกับบุคลากรที่ทำงานส่งผลกระทบต่อระบบการสอบกลับได้

➢ การเฝ้าติดตามการทำงานของระบบการสอบกลับได้

➢ การกำหนดดัชนีวัดผลการดำเนินงาน ในการวัดความมีประสิทธิภาพของระบบการสอบกลับได้

4. การตรวจประเมินภายใน ในการดูแลรักษาระบบการสอบกลับได้ที่จัดทำขึ้น องค์กรจะต้องมีการดำเนินการตรวจประเมินภายในตามช่วงเวลาที่ได้มีการวางแผนไว้ เพื่อประเมินความมีประสิทธิภาพของระบบ รวมถึงความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การทบทวน องค์กรจะต้องมีการทบทวนระบบความสามารถในการสอบกลับได้ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ ผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการ ซึ่งผลที่ได้จากการทบทวน อาจทำให้ต้องมีการปฏิบัติการแก้ไข หรือการปฏิบัติการป้องกัน รวมไปถึงการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การทบทวน ควรจะครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย

5. การทบทวน องค์กรจะต้องมีการทบทวนระบบความสามารถในการสอบกลับได้ตามช่วงเวลาที่เหมาะสม หรือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ ผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการ ซึ่งผลที่ได้จากการทบทวน อาจทำให้ต้องมีการปฏิบัติการแก้ไข หรือการปฏิบัติการป้องกัน รวมไปถึงการปรับปรุงระบบอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การทบทวน ควรจะครอบคลุมถึงประเด็นต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. ผลลัพธ์ที่ได้จากการทดสอบความสามารถในการสอบกลับได้
2. สิ่งที่พบจากการตรวจประเมินระบบการสอบกลับได้
3. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการ
4. ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสอบกลับได้จากองค์กรอื่น ๆ ในห้องโซอาหาร
5. การปฏิบัติการแก้ไขที่เกี่ยวข้องกับการสอบกลับได้
6. ข้อมูลจากลูกค้า รวมถึงข้อร้องเรียนที่เกี่ยวกับการสอบกลับได้
7. การเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบที่มีผลกระทบต่อ การสอบกลับได้
8. การประเมินผลด้วยเทคนิคทางสถิติ

จากข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้อธิบายไว้ในมาตรฐานนี้ จะเป็นกรอบสำหรับการดำเนินการเท่านั้น ไม่ได้มีการระบุถึงวิธีการในการสอบกลับได้ ดังนั้น หากองค์กรที่อยู่ในห้องโซอาหาร และอาหารสัตว์ อาจจะต้องมีการหาข้อมูลเพิ่มเติมถึงวิธีการในการสอบกลับที่มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับแนวทางในการดำเนินการขององค์กรนั้น ๆ ต่อไป โดยใช้กรอบการดำเนินการในมาตรฐานนี้เป็นแนวทาง เพื่อให้มั่นใจได้ว่าองค์กรจะมีระบบการสอบกลับได้ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพสนับสนุนต่อระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารขององค์กร ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ QMS